

BIBLIOTECA PEDAGOGICA

CULTURA MORALĂ A TINERIMEI

DE

Dr. TOMA DICESCU

Profesor la școala normală „Carol I” din Câmpulung

CAMPULUNG
Tipografia Al. Valescu & G. Moisescu
1898

Pretul 60 bani

BIBLIOTECA PEDAGOGICA

59641

Dre
Bris

CULTURA MORALĂ A TINERIMEI

DE
Dr. TÓMA DICESCU

Profesor la școala normală „Carol I” din Câmpulung

142905

CAMPULUNG
Tipografia Al. Valescu & G. Moisescu
1898

356

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCHARESTI
COTA 59641

B.C.U. Bucuresti

C142905

RC226102

Totă exemplarele vor purta semnătura autorului.

F. Bice

BIBLIOTECĂ

UNIVERSITARĂ

BUCHARESTI

59641

Cultura morală a tinerimei^{*)}

De la icôna culturiei moderne a timpului nostru se ivesc ca trăsuri caracteristice: progresul vădit în toate ramurile industriei, desvoltarea transacțiunilor felurite și înflorirea comerциului: fenomene ce intrec fără mult limita timpurilor trecute a țării noastre.

Pretutindinea vedem o activitate continuă și manifestări multiforme a societăților născînde pentru progresarea intereselor materiale și intelectuale în diferite direcțuni. Cu animație vie presa urmăresce starea social-politică a timpului nostru și pune în perspectivă reforme și tendințe în toate terenurile activității omenesci.

De toți însă se neglijază ceva foarte esențial, în paguba viitorului națiunei noastre; da, toți uităm ceva, ce ar trebui

^{*)} Cuvintarea delegatului școlelor de băieți №. 5, 7, 22 și 24, ținută cu ocazia unei impărătirei premiilor în ziua de 26 iunie 1895, în locația școlei de băieți №. 7, București.

considerat ca temelia edificiului național.

* * *

O mișcare febrilă a spiritului veacului a coprins organismul întreg social, străbătând până în stratele cele mai de jos ale populațiunii, făcându-se și aci pretenții de imbunătățiri prin răspindirea culturei în masă poporului. Si mulți **ideologi** sunt chiar convinși, că înlăturarea crizei materiale *a claselor muncitore* s-ar putea efectua numai și numai prin cultura progresivă a școlei. De aceea școală prin direcțiunea epocii noastre este și ea împinsă de curentul progresului, este apucată în undele lui și e nevoie să trăcă ca o luntre șovăitoare prin multe greutăți. Chestiunea școlei a început de cățăva ani să ocupe tōte spiritele luminate. Unele din ideile lor au prins chiar astfel de rădăcină, în cît altele nică nu se mai iau în considerație, de și multe din nouile idei pornesc din puncte de vedere practice, din experiența luminată de teorie.

Lupta societăților pentru statute și dispozițiuni noi este un proces necesitar de natură. De aceea îmbunătățirea continuă a stării sociale este în sine, fără discuție, un lucru fără de dorit, și năzuințele pentru deslegarea chestiunilor vieții materiale se află chiar în natura omenească.

Nicăi n' am obiecta de loc în contra cerințelor timpului către școlă, dacă planurile neconitenite, ce se fac pentru școlă *s'ar putea și executa în realitate*, și dacă am fi siguri, că fericirea poporului ar depinde de executarea acestor planuri. Imi place să tot vorbesc *de popor*, și din convingere dic, că *mântuirea poporului va fi mântuirea publică!* Eü doresc, ca pentru

ori-ce Român, să predomine acest *categoric imperativ*: «*Mântuirea publică să fie legea cea mai supremă*».

Despre posibilitatea aplicării diferențelor planuri de reforme pentru binele obștesc nu e timpul să vorbesc aici, căci ori-cine, care se ține pe calea practică a experienței, scie fără bine că, *cu toțe înovările ideale nu putem forța natura intelectuală în contra legilor și mersului ei de desvoltare*. Dar să-mi fie permis a mă ocupa pentru astă-dată de presupunerea condiționată, indicată ici și colea în cursul trătării, și să lămuresc chestia fără ardejor: *pe ce temelie sigură să sprijină adevărata mântuire publică?* Răspunsul este simplu, dar categoric: *fericirea societăței cere în prima linie o bază morală durabilă*. Răsfond istoria popoarelor civilisate, ce noi cunoșcem, vom găsi confirmarea vorbelor, că acele popoare numai atât se aflau în starea de fericire, pe cât timp virtuțile cetățenești înfloriau la ele, pe cât timp aceste virtuți găsiau puterea lor de rezistență în simțul simplu, naiv al națiunilor pentru *drept și dreptate*, pe cât timp *moralitatea era regină pentru toți*!

Corupțiunea socială răde și sapa încet organismul social până ajunge la o ruptură subită; și urmările triste și inevitabile său fost în totdeauna lupilele de partide, răsbōie civile, crise de tot felul și în fine nimicirea independenței naționale! Indreptându-ne acum privirea asupra stării morale actuale, *cu tot progresul intelectual mult lăudat*, nu ni se prezintă o priveliște îmbucurătoare; și cu măhnire trebuie să recunoscem tristul adevăr, cum că *corupțiunea mo-*

rală sapă și sdruncină temelia clădirii noastre sociale. În primul rând observăm limbajul nefrânăt *al presei*, care aruncă ca un vulcan *ura și disprețul* pretutindenea; apoi *indiferența* și *egoismul* ce ne-a coprins pe toti; *înselătoriile* ce nu se mai sfîrșesc; descreșterea bogățiilor prin risipă și *extravagante neînchipuite*; nepăsarea de viitor; procedeuri precipitate și nechibzuite; o turbată poftă de câștig material prin întrebuiințare de mijlocuri nepermise; *dreptatea uitată cu totul* etc. etc.

Aceste caracterisări fugitive ale timpului în care trăim — fenomene de sălbăticire morală — zugrăvite încă într'un colorit de tot slab, de sigur nu sunt proprii să ne bucure, și declarăm pe față, că *fără o reformă radicală a moravurilor noastre nu vom putea visa adevărată fericire a societăței*. Si să ne mai mirăm de crescerea, care dă mult de gândit, a tinerimei noastre!!!.

Precum istoria tot așa și experiența de toate dilele ne învață, că înaintarea stării materiale nu poate aduce fericirea poporului; nici cultivarea mintei nu poate ajunge la acest rezultat, dacă se neglijază *partea morală, singura care întemeiază sericirea unui popor*. Așa numita civilizație nu poate singură să oprescă surparea bazelor organismului social, ci din contra grăbește chiar sosirea ruinei adusă de corupție. Este evident dar, că de mult mai mare importanță este starea morală pentru binele obștesc de căt progresul științific în parte, și prin urmare, conform celor dise, *cultura morală a junimiei este mai importantă de căt cea în-*

telectuală. S'a dîs de mult și este un adevăr netăgăduit că : « *Cine câștigă în șciințe și perde în moravuri, mai mult perde de cât câștigă.* »

Dar cum cultura adevărat morală presupune și simțul de « *Eù* », presupune adică conștiința de morală ; și cum dispozițiunile și acțiunile omului numai atunci au valoare morală, dacă sunt isvorite din propria voință și conștiința de bine și adevăr, negreșit că nici nu s-ar putea închipsui o cultură morală fără o paralelă desvoltare a intelectului. Dacă am dîs mai adinioră că cultura inimiei și a voinței este mai importantă pentru binele omului de cât unilaterală cultura intelectuală, nu voesc să dic : *a o neglijă pe acesta*; dar să nu așteptăm fericirea socială numai de la ea, neglijindu-se din cauza ei *partea morală*, care este, repet și afirm, *cea mai importantă*. Nici nu voesc de asemenea să dic, că interesele materiale nu cer categoric minte și cunoșcente. Dumnețeu a dat omului *minte și inimă* : amindouă trebuie cultivate, dar într'o armonie salutară, și într'o cuvenită apreciere a fiecării.

Cine-va dintre dumnea-voastră mi-ar dice : dar în timpul nostru căm lipsesc *buna disciplină* în educația junimei ! Acăsta am constatat-o și o constatăm dinnic cu multă părere de reu. Vom pune acăsta în evidență în cursul tratărei, lăsând să se citească încă multe printre rinduri ! Întrebarea, ce ar trebui să ne-o punem cu toții, *părinți și invetători*, ar fi, ce să facem ca să putem ridica nivelul moralităței copiilor noștri ? Reflectând cu mare interes asupra acestei chestiuni, a culturei etice, trei factori de căpe-

tenie ne atrag atenția: familia, societatea școală. În privința factorului din urmă vom scoate la iveală numai ore-cară puncte, ne credând oportun să trăsă aceasta mai pe larg și mai aprofundat, mai cu seamă că școala nici nu mai are multă putere, după ce copilul a trecut de sub autoritatea învățătorului său.

Familia este primul și principalul factor pentru ameliorarea moralei junimii, și pînă nu se va îndrepta familia, nu ne putem aștepta nici la junime absolut morală. Și, dacă voim să avem îndreptare, trebuie înainte de toate că părinții să dobindească o justă pricepere de educația copiilor și apoi să înceapă activitatea lor pe bază bună moral-religioasă. Toată activitatea de cultură etică, ce nu pornește de la acest fundament solid, este nepuținciosă în fața corupțiunii tim-pului nostru, și starea noastră morală va cădea încă mai mult, dacă familia nu se va opune energetic influenței rele a timpului.

În multe familii există minte sănătosă, pricepere și dorință de bună conducere; dar deseori lipsesc energia necesară de a combate și a birui dificultățile contrarii.

Dacă voim ca educația copiilor să pornească bine și să fie condusă cu succes în cercul familiei, se pune că condiționează indispensabilă în prima linie: *exemplul, model de căsnicie, pe lîngă instrucțiunea și călăuzirea bună a copiilor; apoi supravegherea lor ne adormită și înlăturarea influenței rele din afară.*

Puterea exemplului asupra altora a devenit proverbială și fără a fi nevoie să facem despre aceasta multă discuție filosofică, spun că aceasta

să confirmat în deajuns prin experiența tuturor timpurilor.—Dar, *mai mult ca or- ce, exemplul părintilor influențează înima simțitōre a copiilor.* Cu privire la modul de cugetare, de simțire și de apreciere, copiii își obște imitează pe părinți și pe cei-lalți educatorii ai lor; copiii își însușesc modul de cugetare și de acțiune de la părinți, în cât am putea dice că ființa, caracterul părintilor, reiese ca dintr-o cadră, *obiectivat și intrupat.*

In privința influenței puternice a exemplului din familie adoptăm în totul ideile unui autor din trecut, care cu privire justă psihologică se pronunță astfel:

«*Exemplul bun* în familie nu numai că este cel mai bun factor în educație, dar adeseori este unicul. Sufletul copilului se poate oare cum compara cu o **camera obscura**, încare se oglindesc tot ce străbate în ea. Tot ce nu pornește din natura noastră originală, se naște din influență, fără incetare, a exemplului.—Adevărății învățătorii ai noștri sunt *saptele ce ne încunjură*. Cine voește să asigure sănătatea morală a unui copil, trebuie înainte de toate să curețe atmosfera morală în care respiră. Părinții trebuie să înceapă de la ei însăși și să-și pună prima grija asupra lor însăși. Învățatura cea mai bună nu se dobîndește prin ceia ce vorbesc ei copiilor; *ci prin ceia-ce ei fac.* Cum voesc părinții să îndemne pe copil la silință, la activitate folositoare, dacă ei însăși sunt ne activi? Cum voesc ca copilul să devie un om sincer, iubitor al adevărului, dacă ei însăși nu onorează de loc adevărul? Dacă nu pedepsesc cu disprețul minciuna și ipocrisia? Si aşa în totul! Fapta, singur

exemplul este care influențează viu pe copil și-l formează pentru buna imitare a altora. Cuvintele singure sunt sunete goale și se uită repede. Se poate chiar ca un om care vorbesce moral, dar trăiesc imoral, să vătene mai mult de căt unul, care nici nu caută să acopere cu vorbe acțiunile sale rele. Acela dă exemplu de ipocrisie. Greșala aceasta ne ertată de a avea una în gură și alta în inimă se comite des în educațiune. Părinții voesc să îndemne pe copiii lor la cele bune, anume și în ale religiunei, dar ei însăși cred, că pot ale trece cu vederea. Căță părinți nu sunt, cără trimite pe copii lor la biserică, ca să-și îndeplinească datoriele lor religiose, pe când ei însăși se cred dispensați de aceste datorii! Ei cred, că copiilor poate să le fie acela folositor și necesar, dar pentru omenei mai în vîrstă și anume pentru cei aşa numiți „**culti**“ nu se mai cuvine, nici nu mai e necesar. Acestea sunt scuze deșerte, cu cără cred să acopere ore-cără goluri. Ceia ce părinții voesc ca copiul lor să facă, acela e însăși trebue să o facă; căci alt-fel și copiii dacă o fac, nu o fac din impuls moral, ci numai forțat, numai pentru aparență. Așa dar lucrul principal în educațiune este nu împunerea *prin corbă*, ci învățatură *din saptă*; nu cuvintele educă, ci exemplu viu. Oră cine, care voește să se ocupe cu educațiunea copiilor, trebuie mai întâi să ajungă la *încheerea* proprii sale educații: iată ce se cere anume de la părinți. Dar, durere, sunt mulți care nu-și cunosc *marea datorie* iu tot coprinsul ei!»

Ast fel grăeșce intelectul autor și noi nu avem de căt să luăm învățătură.

Dar pe lîngă bunul exemplu și influențele

sale dinamice se mai recomandă încă în educație și influențarea pozitivă, directă, atât a familiei cât și a școalei: prin oportune sfaturi morale, călauzire, obișnuire, îndemn, amenințare și chiar pedeapsă, *dacă va fi nevoie*; dar aceasta de tot rar și să se execute *negreșit* ce s'a hotărît.— În total însă: energie prudentă, tact iubire!

Educațunea în familie trebuie să aibă în vedere următorul înțelept program: desvoltarea, formarea și îngrijirea dispozițiunilor și sentimentelor bune; direcțunea și întărirea voinței pentru implementarea conștiințiosă a datorilor; obișnuirea în purtarea cuviincioasă *în cîvînt și în faptă*: adică tot ce coprinde adevărata și complecta cultură etică. Accentuez însă, că numai atunci vom avea rezultate durabile, dacă și conștiința moraloreligioasa a părinților și a educatorilor este curată, și dacă ei cu toții înțeleg și simt motivele nobile ale principiurilor și actelor moralei. Timpul nostru este prea dedat unui curent, venit dintr-o țară, ce în privința morală ne-a adus multe rele, curent ce-l putem numi *idolul culturei* umanitare, exagerate, — civilitate reu înțelisă, politeță rafinată, dar ne sinceră! S'a crezut chiar *aiurea*, că sub pomposul nume de «învățămînt civic» și de «manieră» s'ar putea coprinde tot terenul moralei! Dar acăstă cultură umanitară, *mai bine decît cosmopolită*, este prea adesea ori numai o noțiune *convențională*, ca să nu dic că Max Nordau «o minciună convențională», un exterior amăgitor, căruia îi lipsesc adevărul și trainicul conținut moral. Da, acestei culturi superficiale îi lipsesc motivele nobile, entuziasmul cald și sincer, con-

sciință adinc înrădăcinată a datoriei !

Ca om de școală mă exprim categoric : *cultura adevărat umanitară* trebuie să aibă un fundament religios, și acesta este *caritatea creștină*, adică iubirea aproapelui, iubire liberă de ori-ce egoism, iubire isvorită numai din stima tuturor ómenilor, considerați ca frați. Creștinismul este *religiunea iubirei*. Din morala creștină, bazată pe principiul cardinal al iubirei și al stimei reciproce se înalță adevărata *umanitate creștină*, care singură este de folos !

Așa numita «*umanitate*» după croiala modernă, crede, că moravurile curate ar putea isvorii din maturitatea intelectuală a conștiinței și din libera determinare de sine, fără simțul religios, fără a se îngriji direct de înnobilirea sentimentelor. Acesta poate să fie adevărat întru cîtva, dar nu absolut. «*Umanitatea*» astfel înțeleasă ne lasă reci și este fără putere intensivă. Această «civilitate», să mai adăogăm, depindînd de capriciul și dispozițiunile momentului, se poate manifesta în plăcute forme sociale, în afabilitate atrăgătoare, dar ipocrită, într-o flexibilitate care place : în fond însă lipsesc cîldura inimiei, lipsesc iubirea sinceră de aproapele ! Afirm, se poate chiar sub această mască să se ascundă cele mai lașe sentimente, cele mai rele intențuni. De aceia recomand părinților *acea educațiune morală, care innobilează interiorul omului, făcîndu-l bun și dându-i o direcțiune sănătoasă în cîgetări, sentimente și voință*.

In unele cercuri predomină ideia, că instrucțiunea dobîndită în școală conduce deja pe om pe treapta privirei juste în viață și că ar putea să

formeze caractere morale. Această ideie este cu totul gresită. Această ideie s'a născut de acolo, că nu se calculează, nu se ține socoteală *de partea intuneacoasă* a naturei omenesci, din cauza că se uită *inclinările reale innăscute*, se uită efectele și slabiciunile voinței omenesci. Această credință deșartă trebue să dispară, dacă ne gîndim la evenimentele tragicice ale istoriei omenirei, din trecut și din present, și dacă am primit învățămintele trăsăturilor trăsăturilor, și dacă ne-aș folosi problemele pipăite, pline de desnădejde ale actualităței....

Omul are nevoie de un sprijin pe toate treptele vîrstei, în toate poziunile existenței sale, și acest sprijin bine-făcător este religiunea, *negreșit religiunea cum trebue a fi înțeleasă!*

Un alt punct important în codul datorilor educațiunii familiare este supravegherea conștiințiosă a junimei, spre a înlătura ori-ce influență rea, venită din afară.

Fluidul intelectual al timpului în care trăim, în amalgamul său de elemente morale și imorale influențează pe toții, pînă chiar și pe lumea copilărească. Copiii nu pot fi ermetice esclavi de influență vătămătoare a lumei, căci și ei fac parte din organismul social și trebuie educați pentru viața reală, pentru că în lume și cu lumea vor trăi. Pe ne băgat de seamă se strecoră *otrava* în sufletele copiilor prin mii și mii de canaluri, mai fine ori mai grosolane: *prin miscarea comerciului de pe străzi și târguri, prin schimbările felurite a intimplărilor dilei, prin frecuentarea cu camarașii etc.*

Familiei i se impune să ferească cât se poate pe membrii ei de influențele reale, paralisându-le puterea, când efectele acestor influențe s'ar da pe

față. Această însărcinare nu este tocmai leșne de executat, anume la oraș; dar părinții raționabili o vor face cu inimă de părinte, și avem în acăstă privință multe exemple laudabile. *Mijloace* spre înlăturarea înriuririlor rele sunt: alegerea cu îngrijire a camarădilor de joc a copiilor; impiedicarea ocasiunilor de lenevie; și după recreație necesară, un îndemn ne șovăitor la activitate folositoare; în fine, supravegherea ocupățiunilor copiilor, supravegherea conduitei lor acasă, cum și pe drum, și cercetarea de modul purtării lor la școală. Anume atragem atenția părinților asupra a două lucruri ce periclită reușita morală a copiilor: *neactivitatea prelungită și lectura rea.*

Lipsa de ocupătire, ce câmp roditor pentru îsbucnirea tuturor nebuniilor și desordinelor, de care se fac vinovați copiii fără control! Si căi părinții nu sunt, care șiuă întreagă nu se îngrijesc de copiii lor, lăsându-i pînă tirziu noaptea afară din casă, poate pe drumuri! Anume la oraș, este forte primejdios de a lăsa ne supravegheată copiii mai mărișori, unde prin contact cu diferite elemente stricate, dobîndesc fel de fel de nărvuri, *ce sguduesc pomul* în dezvoltare! Ne activitatea este deja în sine o mocîrlă plină de miasme vătămătoare: prin împrietenirea cu copii răi, fiilii noștri ne activi au prilegiul de a deveni și mai răi. Inclinările rele virtual dormitează în natura omenească; ca firele de iarbă ele es la iveală, se hrănesc și cresc prin seducținea vecinătăței rele. Toate acestea să le aibă părinții în vedere, dacă în realitate voesc binele copiilor lor. Si, dacă vom cerceta, vom găsi exemple, că chiar părinții au suferit din cauza urmărilor triste ale

neingrijirei de moralitatea copiilor lor ! Se vorbesce a se înființa asiluri pentru copii mici, spre a le feri corpul de primejdie ; și eu sunt de părere că comunele să facă aceasta, în diferite părți ale orașelor pentru populațiunea săracă. Să nu uitam însă, că și cei mai marișori au nevoie de supraveghere și îngrijire morală. Urmările deplorabile ale nepasarei noastre sunt: destrăbălarea copiilor, ce adună tot ce văd și aud după strada; bătai și certe în toate dilele, vătemarea proprietăței altuia și a aședâmintelor publice, hoții, insultarea trećătorilor, larmă pe stradă, nerușinare și necuvînțe de tot felul. Aceste fenomene triste în purtarea copiilor se observă mai cu seamă în timpul vacanției celei mari, când copiii sunt pe acasă, și mai cu seamă, este vorba de copiii ce au terminat cursul primar, ori de aceia cări, din diferite motive, au întrerupt cursul învățăturei și stață fără nici un rost pe acasă. Judece ori-cine căt de puțin a putut influența școala în privința îmbunătățirei, în mod durabil, a moravurilor copiilor noștri!

Dacă familia este datore să observe cu cine sunt copiii în relațiiuni șilnice de cîmeraderie, și cum ce fel de purtări au în toate locurile, nu este de asemenea mai puțin important să se observe și cum își petrec timpul în recreaționă, și care este ocupația lor intelectuală. Din această ocupație face parte lectura amusantă. În acest punct neîngrijirea și indiferența multor părinți este revoltătoare. Rare-ori cine-va ia în băgare de seamă cum ce citesc copiii. Am observat, cu durere, cum se schimbă între copii, chiar de cursul primar, cărți ce nu mai pentru vîrstă lor nu sunt potrivite. Ce otravă înghită pe nesimătite sufletul tinérului ! Depărtăm otrava corpului din mâna copiilor, dar

de *otrava* morală nu ne îngrijim ! Ar trebui să dăm în mâna copiilor noștri numai o lectură cu îngrijire alăsă, controlând bine coprinsul, și numai la timp potrivit. Prea multă lectură, în particular, chiar din cărți nevătămătoare nu face pentru tinerime, fiind că nu numai că răpesce școlarilor timpul ce trebuie dat studiului, dar le ia și plăcerea pentru un studiu mai serios. *Și* încă mai rău merge, când tânărul e coprins de *mania lecturăi*, când gustul de citit, ne fiind bine călăuzit se strică, și el, Tânărul, apucă calea greșită, dându-se cu totul la citirea romanelor, pe cari și le procură cu oră ce preț. Eu vorbesc de lucruri sciute, căci, cu durere, în multe familii am văzut cum copiii încă nedesvoltăți în de ajuns, și mai cu seamă fetele, sug veninul a fel de fel de publicațiuni, care au inundat literatura noastră. Repet, din cauza importanței lucrului, că citirea broșurilor și a unor jurnale, fără scrupul, poate să otrăvească sufletul tinerimei, căci de cele mai multe ori nu se narează de căt *imoralități, fapte necuvioioase*, scandaluri ; și judecata micului cititor nu poate aprecia, după merit, ceea ce se coprinde în ele. Pentru copii, chiar citirea romanelor bune oferă desavantage. Ele înălță placerea de a se ocupa cu lectura direct instructivă ; răpesc timpul ce ar trebui consacrat îndeplinirei cu exactitate a obligațiunilor lor ; nasc vederi nedrepte și sucite cu privire la viața reală ; turbură și adeseori distrugе chiar nevinovăția sentimentelor moralo-religioase ; strică adesea fantasia prin icone și idei până într'atât, că urmările triste nu sunt numai caractere Josnice, triviale, ci degenerare fizică și slabirea totală a sistemului nervos, și mai ales, aceasta se observă bine la fete.

Dar nu numai romanele sunt vătămatore, ci tot producerile reale ale *presei*, și cari producere nu sunt potrivite vîrstei, fie ele prezentate sub ori-ce formă. Așa dar, sunt de parere, ca tot broșurile, pamfletele, articolele de jurnale cu povestiri scandalouse și criminale, totușe acestea să fie cu ingrijire departată din odaia copilului și din vederea lui, spre a nu i se jigni sentimentul lui delicate, spre a nu i se *otrăvi* sufletul.

In adevăr, educațiunea morală depinde principalmente de la părinți, dar nu numai de la ei.

Multe alte lucruri au aci înrulire mare, și anume: *mediul încunjurător, relațiunile comerciale, stările sociale, spiritul secolului, presa, autoritățile și școala*, propriu disa. Totuși acești agenți modificători ai moravurilor trebuie luati in considerațiune, și sa căutăm mijloace pentru îndepărarea retelelor.

C142905

Presă în timpul nostru a devenit o tribună a publicitatei, o putere socială, care reprezintă totușe chestiunile vitale, totușe interesele intelectuale și materiale. Ea este pulsul și nervul vibrant, care străbate și pune în mișcare tot organismul social. Totuși de aceia elementele sale cele reale contribuie mult la corupțiunea morală, sguduind terenul social, ratacind și incurcând noțiunea de moralitate, și ideile morale după partide și tendințe, și străbatând în jos până în stratele cele mai de jos ale populației. Starea socială este într-o continuă fermentare și agitațiune, pentru chestiuni și scopuri materiale și politice. În fine duhul predominant al timpului este un duh prea al *lumei vane*, care de și portă în fruntea lui ca motto: «**Cultură și progres**», dar este un duh de negațiune, care ignoră și înlătură tot ce prive-

sce ţinta cea mai înaltă a existenţei omenesci. De aceea cultura progresivă intelectuală nu poate să ne păzască de stricăciunea progresivă a moravurilor. De și egoismul timpului nu voește să mărturisescă acesta, cu toate acestea, este un fapt incederat și observația devine tot mai concretă, că pe cât descrește sentimentul religios și temerea de Dumnezeu, tot pe atât va descrește și respectul în fața legilor divine și omenesci.

Și în acest fel de timpuri, sub acest fel de înruriri crește tinerimea noastră! În casă, în *societate, pretutindenea, numai exemplele* ! De ce să ne mai mirăm, dacă unii din copiii ni se prezintă îndrasneti și ne infrânați! Și nu vorbesc aici de sburdalnicile trecători, propriile verstei copilarescii, pe care în «*Levana*» neintrecutul scriitor *Jean Paul Richter* le descrie așa de admirabil în stilul său înflorit! M'am oprit la defecte morale pronunțate.

Tinerimea scie văt de departe poate să mărgă cu neorânduelile, fiind convinsă că niciodată nu poate fi vorba de intervenția autoritatelor. Luând în considerație aceste observări juste, credem, că este o necesitate impunătoare, ca să se facă ore-care constrângeri, în interesul generației tinere, pentru apărarea și păstrarea bunelor moravuri. Este o afacere urgentă, care trebuie să ne intereseze pe toți, caci această generație tinere va da Statului și comunei nu cetățeni onesti și muncitori, ci elemente periculoase, vătămătoare.—Din acest punct de vedere să scotem la ivălă câteva momente importante.

Anii cei mai decisivi pentru *formarea și consolidarea* caracterului moral al tinerimii sunt aceia ce vin după terminarea școlii primare, până

la majoritate. Acest timp este pentru *educația morală* bogat în consecințe. În acești ani este momentul hotărâtor, când se pot forma pentru societate membri plini de moralitate, sau se pot nasce *subiecte periculose* Statului și forte vătămătore binetui comun.

Acest timp, care mai că séma la noi, la Români, este puțin observat, ar trebui pus sub epitropia și controlul sever al societății. În acesta privință, dacă nu voim să imităm pe popoarele culte, **dar si morale**, ale timpului modern, am putea să mai învățăm căte ceva de la popoarele antice*) de la Ebrei, de la Persi, de la Greci, de la Români, cum și de la alte popoare, de la cari ne-au rămas date istorice și culturale.

Ce observăm în desvoltarea tinerimei? Puterea fizică crescând din ce în ce, fazele pubertăței desvoltându-se, impulsul crescând al sensualității, săvâirea sentimentelor și inclinațiunilor; predispozițiunile individuale, unite cu nematuritatea caracterului, și puterea voinței neîntărită în de ajuns; impulsurile tindând spre *neactivitate și voluptate*, boldul mândriei și al egoismului juvenil

*) Este un fapt constatat, că multe idei pedagogice au trecut de la *cei vechi la cei noui*, să că anticitatea, cu drept cuvint se poate considera ca baza *ideilor noui* pedagogice.

De la Chinezi: insușirea abilității mecanice și *pietatea* pentru familie.

De la Indieni și Egipțenii: persistența și obisnuirea cu pozițiunea socială a părinților, prin exemplul dat de ceibătrini celor tineri.

De la Perși: năzuința spre adevăr și *sentiment național*.

De la Ebrei: cultura religioasă și cugețul divin care străbate totul.

De la Greci: cultura armonică a individualității estetice, prin gimnastică și muzică.

De la Români: *patriotismul și simțul practic* isvorit din duhul dominant al familiei.

născându-se : *toate acestea sunt criterii, ce ne întăresc în ideia, că junimea tocmai în acest timp ar avea trebuință de o deosebită îngrijire și călăuzire, spre a nu se rătăci pe căi greșite și astfel să ajungă la ruină.*

Dacă *neactivitatea* este deja în sine periculoșă pentru școlari, cu atât mai vâratos va fi ea un timp critic pentru junime, anume când junimea ar fi intovărășita și de *influența rea*, de *societatea rea*.

Pentru perioada de dezvoltare a tinerimei ar fi, de mire folos tinerilor o viață serios regulată, cu o activitate continua, fie la câmp, fie în atelier, ori în școală, sub conducerea prudentă a unei persoane, de o voință fermă, și la nevoie chiar *autoritară*, însă *dreptă*. Si acesta spre a-și feri de *ruina morală* ce s-ar nasce dintr-o *emancipare prematură*. De aceia, în acești ani de dezvoltare, tinerii n'ar trebui puși tocmai pe o trépta egală cu cei maturi, ci ar trebui să fie supuși la orecără restricțuni. Anume ar trebui să se acorde ore-care ajutor, din partea autorităților publice, părintilor, patronilor și chiar școalei. Negreșit, este vorba numai de *subiecte rele*, sălbăticite, care bat drumurile și cără ar putea molipsi și pe cei buni*)

Indiferența și neîngrjirea unor parinti, cu privire la supravegherea și disciplinarea copiilor lor, se intinde mai mult la copiii esită din școală pri-

*) În adevăr acesta este una din cele mai importante chestiuni, care ar trebui să ne intereseze, viu pe toți. În alte țări se discută necontenit în această privință, și se și vorbesc de infinitări de *ligi moralisatōre* pentru tinerime.

Credem însă noi că n'a suosit timpul și pentru țara noastră?

mară. Câtă-va din acești copii fără capătări, se înțovărașesc și bat podurile, fără a se gândi să lucreze și ei ceva. Ei îndrăsnesc să insulte pe trecețor, fac câte o bazaconie, vatămă proprietatea altora și aședămintele publice. După-ce săvârșesc fapta, dispar, și astfel pedepsa meritată nu-i ajunge, fiind că adesea nu li se poate da de urmă. Unii din acești tineri săvârșesc fapte rele și nu se tem de loc de pedepsă, ori cel puțin de dojană, bizuindu-se pe parintii lor *cu dare de mâna*, cari se bucură de ore-care trecere...

Ce vorbe frumiose, mi-aduc aminte că am citit, sunt căfi-va ană de atunci, prin afișe și jurnalele locale, de prin unele orașe ale Germaniei, inserate în numele autoritatelor comunale: «*Punem sub protecția publicului: aședămintele, înfrumusețările orașului, monumentele, grădinele, etc. etc.*» Prin acesta, d-lor, se aprecia în deajuns simțul sănătos și cultura estetică a cetățenilor!

Dar ce desiluſiune atât pentru comună, cât și pentru cetățeni, cum și pentru visitatorii streini ai orașului, dacă o mâna infamă a unui jude stricat ar fi călcat în picioare acest simț nobil!

Ce desiluſiune la noi pentru aceia în mâna căror este pusă cultura tinerimei, dacă cu toțe sfaturile din școală pentru ținuta morală și purtarea cuviințiosă, totuși unii copii își permit pe stradă purtări necuviințiose, impertinent, batjocoritore în contra trecătorilor! Persoanele insultate nicăi nu mai îndrăsnesc a se plângă în contra acestor sălbateci, temându-se de alte insulte. De aceia, credem, că ar fi de mare necesitate o dispoziție în lege, care negreșit să se și execute, ca parintii să fie responsabili pentru excesele făptuite

de copiii lor minori. Si cerem acesta, cu drept cu-vint, fiind ca multi parinti nu se turbura de loc de *faptele rușinose* ale copiilor. Putem lesne trage la raspundere pe parinti pentru stricaciunile facute la proprietatea altuia, si chiar sa cerem prin judecata despargubiri, dar cu greutate am putea dobandi de la ei satisfactiune pentru ofense personale, facute de copii.

Timpul nostru este influentat prea mult de **«umanitatea»** reu inteliesa, si urmarea este ca *legea penală* nu prea are in vedere, in interesul educatiunei, acesta treptă a verstei.

Justitia penală, in casul *când disciplina și drepturile școlei nu mai sunt suficiente*, ar trebui sa aiba dreptul si mijlocile necesare spre a trage la raspunderă pe parinti, ori pe tutori. Noi cerem acesta in interesul moralei publice!

Printre oprirea ce impunem minorilor, face parte si oprirea de a asista la procese publice criminale, fiind ca *curtea cu jurați*, de si este o institutiune pretiosa pentru societatea publica, ofera insa ocazuni pentru violarea simtului moral al tinerilor. Minorii ar putea aci suge multa *otravă morală*, presentandu-se scene de care inima inocenta pînă acum n'a avut nici o inchipuire.

Privirea in *cotiturile și vicleniile* viciului este mai bine de a remanea necunoscuta tinerilor. Asistand prea de timpuriu la astfel de procese *se pune germeul unei manii* de a petrece numai in scandaluri si rătaciri morale, gasind tinerimea in acesta placere. Precum vedem si institutiunile cele mai necesare societăței pot, in ore care imprejurari, sa devie vătamătore. Daca cineva ar obiecta, ca rusinea si infierarea in public a celor osânditi ar putea sa devie un mijloc de

înspăimântare și o pildă tuturor, și prin urmare ar putea să aibă un efect moralisator, noi din punctul de vedere al unei înțelepte pedagogii respundem, că *exemplile răului* vor fi în totalitate una mijloc de îndreptare dubios, ba chiar periculos pentru morala tinerilor, și de sigur că paguba va intrece folosul! Se înțelege, că avem în vedere exceptiunile neînlaturabile, când tinerii se prezintă ca martori în fața judecătorului. Dar și atunci trebuie lucrat cu multă prudență. Și judecătorul, în oficiul său, este dator să nu uite maxima latină: «*cea mai mare sfială respectuosă se datorește copilului*».

Tot ce am atins în trăcăt aci, se aplică și pentru visitarea localelor de petrecere și a grădinelor publice, atât din considerațiuni de *higienă morală*, cât și din considerațiuni de *higienă publică*.

Și chiar visitarea deasă a teatrelor trebuie mărginită. Vor merge dar copiii rar la teatru, dacă se poate numai șinuă, și numai la piese bine alese și potrivite pentru etatea fragedă.

*
* *

Ajungem acum la cestiunea culturii morale a tinerimei, ca datoria școlei.

Să discutat mult în reviste pedagogice și în alte foi publice cestiunea: *ce influență exercează cultura intelectuală din școală asupra stării morale a tinerimei*, și mulți se exprimă categoric că, cu totă activitatea încordată a tinerimei, imoralitatea cresce, și că nu se observă nici o influență morală din partea școlei cu tot progresul intelectual înaintat; ba unii merg

până acolo să acuze chiar școala de acest fenomen întristător!

Noi nu voim să luăm parte la această controversă și vom căuta în puține vorbe să ne dăm parerea noastră cât se poate de obiectiv și fie-care își va putea forma opinia mea să după firea adevărată a lucrului. Arătam din capul locului, că școala în sine nu înrăutățește, nici strică moravurile tinerimei, ci aceasta o fac *împrejurările timpului*. Școala, care în timpul nostru este aşa de controlată, a cărei *datorie, plan și scop* se regulează până «**en détail**» prin dispozițiunii **de sus**, îi este imposibil să luceze într'un mod destructiv pentru viața practică; dar, că școala este prea slabă ca să îndrepteze ceea-ce spiritul veacului distrugă, este un fapt de toti constatat!

Spiritul secolului, împrejurările timpului, mai adăog și *cerințele exagerate* ce se fac neconvenit școlei, acestea totu sunt vinovate, dacă școala, pe terenul educației morale, nu poate produce răde mai bune.

Precum în viața publică, *gôna materială* întrece și înabușește totu interesele și considerațiunile morale, totu și direcțiunea activităței noastre din școală este îndreptată mai numai progresului intelectual, aşa că totu munca noastră din școală pără *în miniatură* întărirea iconei *timpului* actual.

Total în învățamint se face în gôna, fiind că *timpul* hotărât pentru instrucție nu mai e suficient pentru *materia îngrămadită*; și eu am în vedere acum totu școalele din țara, de totu gradele și chiar pe cele speciale. Din cauza materialului colosal de instruit, cu greu scie învățatorul de unde să mai începe și mai cu séma de unde să mai

ia timp, spre a satisface cerințele multilaterale.

In tōte discuțiunile despre școlă, fie în *adunări* fie prin *presă* toți se întrec a arăta lipsuri și a tot face pretenții noi. Se cere ca tot ce știință și progresul omenirei a dat la rîveală să se impărtășască, *în mod pripit*, și cărei noastre; și de aceia *direct* și *indirect* se pretinde ca școlarii noștri să fie aduși pe aceiași treaptă de cunoștințe, ca copiii din alte state, unde *cultura* să a imprăștia și desvoltat progresiv și organic, de vîcuri*). Timpul la noi nu se prea calculează. *Am audit chiar vorbindu-se, că copilul român este mai deștept de cât copiii din totă lumea și prin urmare, în scurt timp i-am putea turna tōte învățăturile !!!*

* *

Cine a petrecut ani întregi printre copii scie, că mărginirea intelectuală și nedibacia unora din ei este așe de frapantă în cât adesea nu scim ce mijloce să mai întrebuițăm; și nicăiri nu se prezintă muncei omului mai multe greutăți de învins ca în activitatea instrucțiunei în școală primă: lipsa de capacitate a unora, lipsa de bună-voință a altora, ușurința unită cu lenevia, inconveniente felurite din familia școlarilor, degenerarea morală a unor familii, lipsa de ori-ce ajutor moral din partea părinților, absențari de la școală, aglomerări de școlari prin unele școle, etc., etc.

*) Această observație privesc mai cu seamă pe corpul în-vîțătoresc, de la formarea căruia, *în mod pedagogic*, astărnă progresul în școală.

Oare e de mirare, că *școala* în ast fel de condițuni, sub ast-fel de imprejurări nefavorabile, nu poate satisface toate cerințele? Oare e de mirare, că nu poate să se ocupe cu cultura morală cât ar fi de dorit, cât ar fi necesar? *Școala* este mănată și ea de *curentul timpului* și nu ea este vinovată, dacă se cam neglijăza *cultura i-nimei*, după cum ar cere trebuința. *Și* chiar dacă unii învățători, cu mari sacrificii, să ar ocupa și de acăstă parte, totul să ar perde în fața petrecerilor și afacerilor lumiei, așa în cât totă străduința *învățătorului consciincios* a fost numai o muncă zadarnică. De câte ori nu s-au ridicat plângeri, că casa părintescă, și *in genere societatea* dărâmă ceea ce *școala*, cu mare anevoie, a clădit pentru morală și cultură!

Apoi, spre a fi posibil școalei să-și îndrepte activitatea ei mai mult terenului moral, așa cum să ar cuveni, ar trebui mai întâi să se țină socoteală mai mult, de mersul natural al desvoltării fizicului copiilor și a talentelor lor intelectuale, mai mult de cât se poate face acum sub *imbuzăela* și *ingrămadirea* atâtorei materii de învățat. Surmenajul ce e la ordinea dilei în țara noastră, mai mult de cât or-unde, ar trebui să dispare, căci din cauza acestei năpastes cădute asupra *școlei*, este imposibil să se țină compt de *legea naturei*, care nu primesce a fi forțată.

Câmp de activitate pentru cultura morală în *școală*, e adevărat, ne oferă fie-care obiect de studiu, care pe lângă desvoltarea intelectului servescă

până la un ore—care punct și la innobilirea sentimentelor înimii. Tote obiectele de studiu sunt în serviciul culturii. Materia obiectului și modul tratării servește să se formeze judecata morală și de a imputernici voință; de aceea *pedagogia* recomanda, că trebuie să existe o relație strânsă, internă și externă, între tote obiectele instrucțiunii, ca astfel coprinsul fie-cărui obiect de instruit să se contopescă launtric, ca să dică așa, cu personalitatea elevului, ca din ce în ce să se nască din germanul personalităței o *formă ideală*, ce se confirmă în viața fie-cărui individ, devenind acesta un *principiu regulator*.

Dar numai cunoșințele singure nu fac pe om; miș de miș de exemple ne probăză, că omul chiar cel mai bogat în cunoșințe poate să fie rău. De aceea în instrucțiune, se mai recomandă, *măsurat și oportun*, se mai recomandă și sfaturi, comparațuni, îndemn de imitarea celor bune: cuvinte care lumină mintea și mișcă inima. Printre obiectele de studiu, anume lecțiunile de religie cer o tratare practică. Aceasta poate fi de mare folos și va servi la înaintarea binelui social. Dacă școlarii în aceste lecții pricep adevărurile morale, dacă sufletul le-a fost atins, vor fi acestea lecții de mare valoare educativă: ele prețuiesc mai mult de cât tote noțiunile *catechismului* învețate pe dinăfara și primite cu inima rece, nesimțitoare.

Minunat ne servește în cursul primar, pentru cultura etică, *intuițiunea morală*. Întuițiunea morală constă în a se pune ca baza instrucțiunii elementare povestiri, fie din biblie, fie din viața reală cu coprins moral. Prin aceste exemple și povestiri introducem pe copii în terenul moralei

și contribuim la deșteptarea și formarea sentimentelor lor. Povestirile morale luate din cările moravurilor și ale vieței oneste și personificate viu în ochiul spiritual al junimei; de asemenea și ilustrațiunile corespunzătoare coprind duhul și inima, și au prilejul de a face clare multe învețături, *abstracte de felul lor*, cări pe calea sterilă și rece a predarei dogmatice ar fi rămas nepricopute, nesimțite de școlari. Scrieri ca ale lui *Riureanu*, *I. Nenițescu* și încă alte câteva traduceri se pot recomanda fără mult spre a fi utilizate. Mai cu seamă e să recomand tuturor școalelor și familiilor cartea d-lui *Nenițescu*, „*Tatăl nostru*“(*), prin care scrierea s-a adus un serviciu real școalei și culturii morale. Ce limbaj simplu, naiv și curat ca sufletul nevinovat de copil! Ce ton dulce și nepretentios a scris acest autor să intrebuințeze în fără meritosa sa scriere! Ce coprins moral a scris să allegă! Cât de priceput, cât de gingaș a scris el să pipăie, să atingă și să pună în vibrație cordele inimelor fragede ale copiilor.

* *

*

După aceste reflexiuni isvorăte din convingere, ca resumare, declar încă odată, că *cultura morală a junimei* este una din cestiunile cele mai importante ale timpului. Fie-care întârdiere sau indiferență este primejdișoară nu numai

*) Pe lângă această carte, pe care noi o considerăm ca una din cele d'intâi cărți de *educație sănătosă* pentru junime, mai recomandăm încă o altă carte d-lui I. Nenițescu, „*Pui de leiu*”, scrierile căreia trebuie să menea să lipsescă din nici o școală, din nici o familie. Ea este un isvor necesar pentru dezvoltarea sentimentului patriotic.

intereselor școalei, ci și intereselor societăței. Din deslegarea fericită sau nefericită a acestei cestiuni va depinde binele sau răul generațiunilor viitoare, binele sau răul patriei!

Am țis pote cam mult, în unele părți pote cam drastic, și tocmai la o serbare școlară! Eu am crezut că este de datoria orăcarui bun Român de a nu ascunde nică o dată răul, ci combatându-l să spere îndreptare!...

Onorată adunare!

Inainte de a premia pe acești școlari silitori și cu purtări frumose să le adresăm și lor câteva cuvinte, și mai cu séma acelora ce párásesc pentru tot-d'auna școală primară.

Iubișii școlari!

Înca un sfat vă mai dăm vouă, cari párásită școală. Pentru unii din voi eșirea din școală este tot-de-odată și eșirea din casa părintescă. Acum intrați și voi în lume și trebuie să deveniți destoinici pentru diferite chemări. Multe cerințe vi se vor face vouă tuturor și vi-se vor impune datorii seriouse.

Nică nu vă așteptați numai la reușită, fără multă luptă! Chiar multe rele pote veți întâlni în calea văstră; unii dintre voi pote vor trece și printr'un timp de sărăcie; pote să vie și bôle și alte nenorociri, dar curaj, iubișii mei! Gândiți-vă

tot-d'a-una la povețele părinților voștri! Gândiți-vă, că munca cinstită onoréză pe om. Lucrați stâruiitor și aveți purtări frumose. Credeți în *Dumnezeu*, cum ați învățat de la părinții voștri și de la învățătorii voștri. Iubiți *patria* și *pe aproapele vostru*, așa cum vă învățat scăola. Răbdarea în totul să fie corona voastră. Urmând astfel veți ajunge bine, plăcând lui Dumnezeu și omenilor.

«Trăiască Dinastia!»

«Prospere România!»

DE ACELAȘI AUTOR

„August Hermann Niemeyer's Verdienste
um das Schulwesen“

Leipzig, Hoffmann, 1892. (3 lei)

„Carte de citire Germană“ pentru Ro-
mân, București, Socec, 1897. (3, 50)

„Comentar la **cartea de cetire Germană**“ (două fascicule), București, tipo-
litografia Universală, 1897. (2 lei)

„Roul Statului și al familiei în edu-
cațiune“, Câmpulung, tipografia Valescu,
1897. (60 bani)

